

УДК 342.9
DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.350>

Д. А. Дмитрієв
аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
orcid.org/0000-0002-6341-568X

РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

У статті здійснено комплексний і системний аналіз поняття «релігійна організація», визначено її основні ознаки та правовий статус. Розглядаючи специфіку адміністративно-правового статусу релігійних об'єднань, необхідно відмітити, що в науці та практиці відсутній однозначний підхід до вирішення питання про правовий статус релігійних об'єднань та їхнє місце в організації суспільства. Сьогодні немає загальновизнаного визначення релігійного об'єднання. Виявлені характерні риси цього суб'єкта адміністративного права ускладнено тим, що зміст, який вкладається в поняття «релігійного об'єднання» в юридичній літературі, розуміється неоднозначно. Саме тому спостерігається ситуація, за якої поняття «релігійне об'єднання» має різне смислове навантаження залежно від ряду факторів, контексту роботи, особливостей авторського підходу до проблеми тощо. Встановлено, що релігійна організація, незалежно від наявності в неї статусу юридичної особи, за своєю природою є колективним суб'єктом адміністративного права. Поняття «організація» стосовно релігійних формувань є більш точним, ніж «об'єднання», а тому під релігійною організацією слід розуміти добровільне, некомерційне об'єднання осіб, створене для задоволення своїх релігійних потреб, яке діє відповідно до свого статуту.

Стверджується, що особливу увагу слід приділити релігійним центрам і управлінням, оскільки чинним законодавством не надається визначення цим поняттям, висвітлюються лише окремі положення щодо реєстрації їх статутів. В чому полягає різниця між управліннями та центрами законодавство не передбачає.

Побудова релігійного об'єднання, взаємини їхніх органів, система управління, порядок відправлення культу та інші елементи, які визначають характер їхньої діяльності, залежать переважно від віросповідання. Водночас, законодавство, виходячи з потреби охорони інтересів особистості, суспільства та держави, визначає порядок створення та діяльності релігійних об'єднань, встановлює їхні права та обов'язки. Ефективність контролю за дотриманням законодавства про релігійні об'єднання залежить від правильного розуміння соціального та правового характеру релігійних об'єднань.

Ключові слова: релігійна організація, віросповідання, адміністративно-правовий статус, суб'єкт, об'єднання, адміністративні правовідносини.

Dmytriiev D. A. RELIGIOUS ORGANIZATIONS AS SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE LAW

The article provides a comprehensive and systematic analysis of the concept of «religious organization», identifies its main features and legal status. Considering the specifics of the administrative and legal status of religious associations, it should be noted that in science and practice there is no unambiguous approach to addressing the legal status of religious associations and their place in society. There is no generally accepted definition of religious association today. The identified features of this subject of administrative law are complicated by the fact that the meaning of the concept of «religious association» in the legal literature is understood ambiguously. That is why there is a situation in which the concept of «religious association» has a different meaning depending on a number of factors, the context of the work, the peculiarities of the author's approach to the problem and so on. It has been established that a religious organization, regardless of its legal status, is by its nature a collective subject of administrative law. The concept of «organization» in relation to religious groups is more precise than «association», and therefore religious organization should be understood as a voluntary, non-profit association of persons created to meet their religious needs, which operates in accordance with its statute.

It is argued that special attention should be paid to religious centers and administrations, since the current legislation does not define these concepts, only separate provisions regarding the registration of their charters are covered. What is the difference between departments and centers legislation does not provide.

The construction of a religious association, the relationship of their bodies, the management system, the procedure for worship and other elements that determine the nature of their activities, depend mainly on religion. At the same time, the legislation, based on the need to protect the interests of the individual, society and the state, determines the procedure for the creation and operation of religious associations, establishes their rights and obligations. The effectiveness of control over the observance of legislation on religious associations depends on a correct understanding of the social and legal nature of religious associations.

Key words: religious organization, religion, administrative and legal status, subject, association, administrative legal relations.

Постановка проблеми. Проголошення у ст. 35 Основного Закону України права на свободу світогляду та віросповідання і закріплення принципу відокремлення церкви й релігійних організацій від держави стали конституційним підґрунтям для формування адміністративно-правового статусу релігійних організацій. Становлен-

ня України як розвинутої європейської держави, прагнення до найскорішої євроінтеграції ставить на порядок денний ряд проблемних питань у державно-конфесійній сфері, без вирішення яких гарантування і реалізація прав та законних інтересів у цій галузі матимуть лише абстрактний характер. Останнім часом одним із таких про-

блемних питань, що постає як перед наукою, так і перед правозастовною діяльністю органів влади, в тому числі правоохоронних органів та суду, є належне правове регулювання адміністративно-правового статусу релігійних організацій як особливого виду об'єднань громадян. Це пов'язано, перш за все, з тим, що з проголошенням незалежності України та руйнуванням адміністративно-командної системи радянської держави та її відверто агресивного ставлення до релігії, адміністративно-правова регламентація статусу релігійних організацій дещо зменшилась, а точніше кажучи, змінила свій вектор на суттєве скорочення заборон та обмежень стосовно діяльності релігійних організацій [1].

Аналіз дослідження проблеми. Науково-теоретичною базою даного дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних учених у сфері свободи совісті: В. Д. Бондаренка, Н. П. Гаєвої, О. Г. Залужного, Ю. В. Кривенко, Ф. О. Купріянова, Г. В. Лаврик, В. М. Малишка, О. П. Мельничука, М. В. Палія, І. В. Понкіна, О. І. Романюк, Ф. М. Рудинського, Г. Л. Сергієнко, Ю. Ю. Фисун, О. Д. Форостюка, В. З. Чернописько, протоієрея В. Ципіна, Л. В. Ярмол та інших. Попри вагомий доробок означених авторів у досліджуваній сфері, поза їхньою увагою залишилося багато актуальних питань функціонування релігійних організацій, зокрема проблем їх адміністративно-правового статусу.

Мета статті – схарактеризувати адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні, визначити його ознаки та правовий статус.

Виклад основного матеріалу. Реалізація громадянами права на свободу світогляду та віросповідання гарантується Конституцією України та включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу та ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Також громадяни України мають право на свободу об'єднання у громадські організації, зокрема, релігійні організації, для здійснення та захисту своїх прав і свобод та задоволення соціальних, культурних та інших інтересів.

Тому, цілком природно, перш за все, приділити увагу встановленню місця релігійні організації серед інших суб'єктів права, і в особливості адміністративного. Взагалі для теорії права поняття «суб'єкт права» є одним з найважливіших та ключових питань, в зв'язку з цим, в науці існує велика кількість різноманітних визначень поняття «суб'єкт права». Розглянемо деякі з них.

О. В. Петришин вважає, що суб'єкт права – це особа або організація, за якими держава визнає здатність бути носієм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [2, с. 591]. На думку В. В. Копейчикова, суб'єкти права є учасниками правових від-

носин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні обов'язки [3, с. 192]. Зазначені визначення поняття «суб'єкта права» суттєво не відрізняються один від одного, тому можна зробити висновок, що суб'єктом права є особи чи їх об'єднання, які мають передбачені нормами права суб'єктивні права та несуть відповідні юридичні обов'язки.

Релігійна організація за своєю юридичною природою є об'єднанням громадян, одним із різновидів громадських організацій. Переважна більшість вчених-правників визнає релігійні організації суб'єктами права.

Між іншим, ще в радянський період в юридичній науці релігійні організації в певній сфері своєї діяльності визнавалися суб'єктами радянського права.

У адміністративному праві під суб'єктом розуміють носія (власника) прав і обов'язків у сфері державного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами, здатного надати права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [4, с. 97]. Що ж до класифікації суб'єктів адміністративного права, то серед вчених-адміністративістів та віднесення до них релігійних організацій немає єдиного підходу. Про це ще зауважував І. М. Компанієць у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правове регулювання свободи совісті» [5, с. 98]. Так, Ю. П. Битяк до числа суб'єктів адміністративного права включає: громадян, іноземних громадян і осіб без громадянства; органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; державних службовців; підприємства, установи та об'єднання громадян.

Дещо інша класифікація пропонується в академічному курсі адміністративного права. В ньому зазначається, що найбільш поширеним є виділення таких видів суб'єктів адміністративного права: фізичні особи – громадяни України, іноземці, особи без громадянства; юридичні особи – органи виконавчої влади, будь-які інші державні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації (в особі їхніх керівників, які очолюють органи управління цих підприємств, установ, організацій); колективні суб'єкти (утворення), які не мають ознак юридичної особи, але тією чи іншою мірою наділені нормами адміністративного права певними правами і обов'язками: структурні підрозділи державних і недержавних органів, підприємств, установ, організацій, деякі інші громадські утворення (на кшталт загальних зборів громадян за місцем проживання) [6, с. 189-191].

Одночасно, Д. М. Бахрах, робить висновок про те, що в науці адміністративного права корисно було говорити про індивідуальних та колективних суб'єктів [7, с. 22].

З його думкою погоджується і С. Г. Стеценко, зауважуючи, що критерієм класифікації суб'єк-

тів адміністративного права повинен обиратися кількісний показник у поєднанні з мірою належності до держави [8, с. 92]. Колективні суб'єкти – це організовані, відособлені, самоврядні групи людей, наділені правами виступати у відносинах з іншими суб'єктами як єдине ціле, персоніфіковано. Якщо за основу поділу взяти такі критерії, як форма власності та приналежність до певної системи, то можна казати про наступні спільноти: державні, громадські, релігійні, приватні та інші організації за їх структурні підрозділи [6, с. 22–29].

Тобто за своєю правовою природою, як бачимо, релігійна організація є колективним суб'єктом адміністративного права.

І. О. Пристінський підкреслює, що вживаючи поняття «релігійне об'єднання», необхідно мати на увазі, що воно може бути використане в двох аспектах. По-перше, як релігієзнавче поняття, що відображає суть і закономірності відносин, що складаються, в процесі організації релігії. По-друге, як юридичне поняття, хоч і розроблене з урахуванням даних релігієзнавства, але що визначає правовий статус цих об'єднань з сукупності зовнішніх чинників і формальних ознак [9, с. 16].

Крім того, єдиного та універсального визначення поняття релігійної «організації» чи «об'єднання» в юридичній науці не вироблено. На різних етапах розвитку суспільства, і, як наслідок, законодавства про свободу совісті та релігійні організації у вказані вище поняття покладался різний зміст.

В зв'язку з цим, перш за все, логічно було встановити етимологію слова «організація».

Це слово походить від французького «organisation», що означає, по-перше, побудову, устрій будь-чого, а, по-друге, сукупність людей, груп, які поєднані для досягнення якої-небудь мети, вирішення якого-небудь завдання на підставі принципів поділу праці, розподілу обов'язків та ієрархічної структури; громадські об'єднання, державні установи [10, с. 550]. У тлумачному словнику чужомовних слів в українській мові, організація – це об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій тощо.

Д. М. Бахрах зазначає, що релігійні об'єднання діють на основі добровільності та самоврядування, але їхні цілі (сповідання певної релігії, відправлення релігійних культів) не передбачають абсолютної свободи дій та мислення, у зв'язку з цим такі об'єднання слід виділити в особливий вид колективних суб'єктів права. Група громадян стає релігійною організацією з моменту її реєстрації в установленому порядку [7].

На думку В. М. Малишка, релігійні організації – це добровільні громадські об'єднання в релігійній сфері, створені на основі єдності поглядів для задоволення своїх релігійних потреб, спіль-

ної реалізації та захисту релігійних інтересів, які діють відповідно до внутрішньої ієрархічної та інституційної структури [11, с. 6].

В. Д. Фучеджі «релігійну організацію» визначила як функціональний різновид добровільної, відносно самоправної, некомерційної юридичної особи, яка створена на основі рівності з метою спільного відправлення релігійних культів та поширення релігійних переконань на основі систематизованого віровчення та наділена не забороненими законом відповідним майновим забезпеченням своєї діяльності [12, с. 6–7].

В проекті Концепції державно-конфесійних відносин в Україні релігійна організація визначається, як об'єднання віруючих на основі єдиного віровчення, якому властиві всі ознаки соціальної групи та яке побудоване згідно з приписами віровчення; має право на набуття статусу юридичної особи з усіма правовими наслідками, що з цього випливають [13].

Більш лаконічне визначення надає в своїй науковій праці Ю. В. Кривенко, яка запропонувала визнати релігійною організацією систему різновидів організаційно оформлених релігійних об'єднань, що мають управлінські та виконавчі органи, чітку структуру, яка забезпечується змістом релігійної парадигми і культу [14, с. 10].

Розглядаючи специфіку адміністративно-правового статусу релігійних об'єднань, необхідно відмітити, що в науці та практиці відсутній однозначний підхід до вирішення питання про правовий статус релігійних об'єднань та їхнє місце в організації суспільства.

Сьогодні немає загально визнаного визначення релігійного об'єднання. Виявлені характерні риси цього суб'єкта адміністративного права ускладнено тим, що зміст, який вкладається в поняття «релігійного об'єднання» в юридичній літературі, розуміється неоднозначно. Саме тому спостерігається ситуація, за якої поняття «релігійне об'єднання» має різне смислове навантаження залежно від ряду факторів, контексту роботи, особливостей авторського підходу до проблеми тощо.

В. З. Чернописька виділяє загальні та спеціальні ознаки релігійного об'єднання. На її думку загальними ознаками є такі, які характерні всім релігійним об'єднанням незалежно від їх організаційно-правової форми. До них належать наступні: спільне сповідання та поширення віри; добровільне членство; здійснення богослужінь, інших релігійних обрядів і церемоній; навчання релігії та релігійне виховання своїх послідовників; несприємницький характер діяльності та неприбутковість, організаційна єдність, державна реєстрація, майнова відокремленість, можливість захищати свої права у публічно-правовій сфері, оскаржувати дії та рішення органів публічного управління, бути позивачем в суді, здійс-

нювати діяльність задля задоволення релігійних прав та інтересів віруючих і поширення релігійних переконань та учень [15, с. 92].

Специфічні ж ознаки притаманні лише релігійним організаціям, що є юридичними особами: організаційна єдність, відособленість майна, самостійна відповідальність, виступ у правовідносинах від свого імені [16].

Цікавим є той факт, що вищеназвані вчені до загальних ознак релігійної організації не відносять її некомерційність, яка є дуже суттєвою ознакою всіх релігійних організацій.

Аналіз законодавчого та наукових визначень поняття «релігійної організації» дає змогу виділити низку ознак, що є характерними для всіх без виключення релігійних організацій. Спробуємо розглянути їх більш детально.

По-перше, це мета створення будь-якої релігійної організації. Задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру – основна та єдина мета створення та діяльності кожної релігійної організації незалежно від її організаційно-правової форми та конфесійної приналежності. Ця ознака релігійної організації є визначальною для відмежування її від різноманітних об'єднань громадян (молодіжних, спортивних організацій, політичних партій, тощо), які мають зовсім іншу мету своєї діяльності. Саме ця ознака є тим «індикатором», що дає можливість у кожному конкретному випадку дати відповідь на питання чи є певна організація релігійною чи ні.

Громадською організацією є об'єднання громадян для задоволення і захисту своїх законних прав та інших інтересів. За спрямованістю і характером діяльності громадські організації в Україні розрізняються: організації для задоволення особистих потреб (спортивні товариства, спілки книголюбів, товариства мисливців і рибалок, гаражні кооперативи тощо); організації для задоволення професійних чи суспільних інтересів (профспілки, національно-культурні, наукові, науково-технічні товариства, творчі спілки, дитячі, молодіжні, жіночі, ветеранські тощо) [17, с. 46].

Сповідування певної релігії – є досить поширеним різновидом організації свободи віросповідання, тобто сповідування віри в того чи іншого бога чи в інше трансцендентне начало. Сповідування віри безпосередньо пов'язане із її поширенням. Поширення віри полягає в донесенні особою своїх релігійних поглядів будь-якими не забороненими законодавством способами до невизначеного кола осіб. Сповідування та поширення віри можна розглядати в якості статичної та динамічної складових мети діяльності релігійної організації.

Практично у всіх розглянутих визначеннях поняття «релігійної організації» ми бачимо мету її створення – задоволення релігійних потреб грома-

дян сповідувати і поширювати віру, що зайвий раз підкреслює важливість та виключність цієї ознаки.

Наступним логічно пов'язаною з метою діяльності релігійної організації ознакою є некомерційний характер її діяльності. Так релігійні організації за своєю суттю є некомерційними, неприбутковими організаціями, тобто не передбачає отримання будь-якого прибутку.

По-друге, «до невід'ємних ознак релігійної організації слід віднести добровільність об'єднання віруючих. Зауважимо, що ця ознака є притаманною не лише релігійним організаціям, але і всім об'єднанням громадян незалежно від їх виду та закріплена у ст. 5 Закону України «Про об'єднання громадян» в якості одного з принципів створення і діяльності релігійних організацій [18].

Тобто членство в релігійних організаціях повинно завжди бути добровільним. Так, добровільність об'єднання передбачає, що кожний громадянин може за власним розсудом безперешкодно вступити до будь-якої релігійної організації та в будь-який час вийти з її складу. Відповідно до ч. 2 ст. 20 Загальної декларації прав людини ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації [19].

Виходячи із того, що право на свободу думки, совісті і релігії включає право на сповідання релігії або переконання як одноособово, так і разом з іншими, то це право безумовно пов'язано з правом на свободу мирних зборів і асоціацій, правом засновувати релігійні організації. Так, визначено, що кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій. Це право кореспондує тому, що ніхто не може бути примушений до будь-якої асоціації [20, с. 88].

Дане положення закріплене в ч. 2 ст. 3 Закону, згідно якої не допускається будь-яке примушування при визначенні громадянином свого ставлення до релігії, до сповідання або відмови від сповідання релігії, до участі або неучасті в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях, навчання релігії [21].

Останнім часом, своєї актуальності набувають і факти примушування громадян до виходу з релігійних організацій. Тому, доцільно було б, встановити адміністративну відповідальність за примусове втягнення громадян до участі в релігійних організаціях чи примушування громадян до виходу з них. Це б стало вагомою гарантією захисту конституційного права на свободу світогляду та віросповідання.

По-третє, до ознак релігійної організації слід віднести релігійну освіту та релігійне виховання віруючих. Відповідно до ч. 4 ст. 6 Закону релігійні організації мають право відповідно до своїх внутрішніх настанов створювати для релігійної освіти дітей і дорослих навчальні заклади і групи, а також проводити навчання в інших формах [22].

Реалізація цієї правомочності релігійної організації поєднане з видами освіти та навчання, які мають за мету повідомлення знань, наявність яких в рамках даної конфесії визнається достатнім, щоби бути її послідовником. По суті ця правомочність стає обов'язком для кожної релігійної організації, оскільки релігійне навчання та виховання виступають в якості її обов'язкової ознаки. Цей обов'язок включає необхідність надання інформації, зокрема через богослужіння, через проповіді, бесіди, про релігійне вчення конфесії необмеженому колу осіб за їх волевиявленням, яке може бути виражене у вигляді конклюдентних дій, з метою її осмислення та освоєння.

Розглянувши загальні положення про релігійні та громадські об'єднання, можна прийти до висновку: єдиним, в чому схожі два види об'єднань – це добровільність вступу учасників та нематеріальний інтерес створення. Таким чином, на нашу думку, під релігійною організацією слід розуміти добровільне, некомерційне об'єднання осіб, створене для задоволення своїх релігійних потреб, яке діє відповідно до свого статуту.

Класифікація релігійних організацій може бути проведена на підставі різних критеріїв: конфесійної приналежності, територією, на яку поширюється діяльність релігійної організації, організаційно-правовими формами, засадами членства та способами утворення, метою діяльності, складом засновників, органом реєстрації статуту (положення) релігійної організації, тощо [9, с. 69].

Релігійні організації за територією, на яку поширюється їх діяльність можна розподілити на місцеві релігійні організації та релігійні центри та управління. Місцевими релігійними організаціями є релігійні громади, до релігійних центрів та управлінь можуть бути віднесені консисторії, єпархії, митрополії тощо. За національною ознакою розрізняються національні та іноземні релігійні організації. Національною є така релігійна організація, яка створена на території України відповідно до її законодавства, а іноземною – організація, що створена за межами України відповідно до законодавства іноземної держави [12, с. 7-8].

За організаційно-правовою формою релігійні організації можна поділити на релігійні громади, релігійні управління та центри, монастирі, релігійні братства, місії, духовні навчальні заклади.

За порядком створення релігійні організації можна класифікувати на:

первинні – релігійні організації, які можуть бути створені лише безпосередньо громадянами (релігійні громади);

вторинні – релігійні організації створені іншими релігійними організаціями (релігійні управління та центри, місії, духовні навчальні заклади, об'єднання релігійних організацій);

змішаного типу – релігійні організації, які можуть бути створені як в порядку, передбаченому для релігійних громад, так і релігійними управліннями та центрами, об'єднаннями релігійних організацій (монастирі, релігійні братства).

Залежно від місцезнаходження керівних центрів розрізняють: релігійні організації, керівні центри яких знаходяться на території України, релігійні організації, керівні центри яких знаходяться за межами України.

Залежно від органу реєстрації статуту (положення) релігійної організації можуть бути поділені на:

релігійні організації статуту, яких реєструються обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями та Урядом Криму (релігійні громади, монастирі, братства);

релігійні організації статуту, яких підлягають реєстрації у Державному органі України у справах релігій (релігійні центри, управління, монастирі, релігійні братства, місії та духовні навчальні заклади).

Також, залежно від терміну діяльності релігійні організації, наприклад місіонерські товариства (місії), можуть бути поділені на: постійні та тимчасові, які припиняють свою діяльність при досягненні поставленої мети.

Необхідно підкреслити, що чинний Закон містить визначення понять лише релігійної організації та релігійної громади. Тому розробка та надання законодавчих визначень понять інших організаційно-правових форм релігійних організацій є «досить важливим та невідкладним питанням не лише для юриспруденції, але і для відповідних органів у справах релігій».

На нашу думку, особливу увагу слід приділити релігійним центрам і управлінням, оскільки чинним законодавством не надається визначення цим поняттям, висвітлюються лише окремі положення щодо реєстрації їх статутів. В чому полягає різниця між управліннями та центрами законодавство не передбачає.

Побудова релігійного об'єднання, взаємини їхніх органів, система управління, порядок управління культу та інші елементи, які визначають характер їхньої діяльності, залежать переважно від віросповідання. Водночас, законодавство, виходячи з потреби охорони інтересів особистості, суспільства та держави, визначає порядок створення та діяльності релігійних об'єднань, встановлює їхні права та обов'язки. Ефективність контролю за дотриманням законодавства про релігійні об'єднання залежить від правильного розуміння соціального та правового характеру релігійних об'єднань.

Вживаючи поняття «релігійне об'єднання», необхідно мати на увазі, що воно може бути використане в двох аспектах. По-перше, як релігійно-

навче поняття, що відображає суть і закономірності відносин, які виникають у процесі організації релігії. По-друге, термін «релігійне об'єднання» як юридичне поняття, хоча й розроблене з урахуванням даних релігієзнавства, визначає правовий статус згаданих об'єднань із сукупності зовнішніх факторів і формальних ознак.

Більшість теоретичних визначень релігійного об'єднання, що існують сьогодні, сформульовані до прийняття Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991 р.), мають різні недоліки, що не дозволяють ідентифікувати релігійне об'єднання як специфічний суб'єкт адміністративного права.

Для визначення суті процесів, результатом яких є поява та функціонування релігійного об'єднання як суб'єкта адміністративного права, повинен слугувати аналіз суспільних відносин, в яких утворюється релігійне об'єднання. Використання поняття релігійного об'єднання необхідне для правового регулювання сукупності суспільних відносин, які виникають у процесі організації релігії, виникнення та функціонування релігійно-інституціональних утворень.

Висновки. Розглядаючи специфіку адміністративно-правового статусу релігійних об'єднань, необхідно відмітити, що в науці та практиці відсутній однозначний підхід до вирішення питання про правовий статус релігійних об'єднань та їхнє місце в організації суспільства. Сьогодні немає загально визнаного визначення релігійного об'єднання. Виявлені характерні риси цього суб'єкта адміністративного права ускладнено тим, що зміст, який вкладається в поняття «релігійного об'єднання» в юридичній літературі, розуміється неоднозначно. Саме тому спостерігається ситуація, за якої поняття «релігійне об'єднання» має різне смислове навантаження залежно від ряду факторів, контексту роботи, особливостей авторського підходу до проблеми тощо.

На нашу думку, релігійні об'єднання є невід'ємними компонентами релігії та особливою формою задоволення релігійних потреб. Остаточне формування соціального інституту, заснованого виключно на прагненні спільності людей досягнення релігійної мети та здатного бути предметом правового регулювання, стало можливим тільки внаслідок проголошення світськості держави, що забезпечує та гарантує своїм громадянам реалізацію права на свободу совісті. Ця закономірність визначається в Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991 р.), відповідно до ч. 2 ст. 7 якого, релігійними організаціями в Україні є релігійні громади, управління та центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються зі згаданих релігійних організацій.

Таким чином, в законодавстві України та юридичній літературі відображена специфіка релігійних організацій як соціального інституту, функціонування якого спрямоване на досягнення релігійних цілей. Релігійна організація, незалежно від наявності в неї статусу юридичної особи, за своєю природою є колективним суб'єктом адміністративного права. Поняття «організація» стосовно релігійних формувань є більш точним, ніж «об'єднання». Під релігійною організацією слід розуміти добровільне, некомерційне об'єднання осіб, створене для задоволення своїх релігійних потреб, яке діє відповідно до свого статуту.

Література

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>
2. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.
3. Загальна теорія держави і права : підручник / за ред. В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 320 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
5. Компаниец И. Н. Административно-правовое регулирование свободы совести.: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харьков, 1996. 179 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс : Загальна частина : підручник : у 2 т.: Т. 1. / ред. кол.: В. Б. Авер'янов (голова). Київ : Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
7. Бахрах Д. Н. Административное право: учебн. для вузов. М.: Изд-во ВЕК, 1999. 368 с.
8. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. 624 с.
9. Пристінський І. О. Адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 16 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
11. Малишко В. М. Конституційне право людини на свободу світогляду і віросповідання : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право». Київ, 2005. 18 с.
12. Фучеджі В. Д. Релігійні організації як суб'єкти цивільного права: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2006. 13 с.
13. Концепція державно-конфесійних відносин (проект). URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/konceptsiya-derzhavno-konfesiynikh-vidnosin-yak-instrument>.
14. Кривенко Ю. В. Цивільно-правовий статус релігійних організацій: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Одеса, 2007. 20 с.
15. Чернописька В. З. Система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні: сучасний стан та шляхи удосконалення: монографія. Львів : СПОЛОМ, 2020. 424 с.
16. Кравцова М. О. Адміністративно-правове регулювання релігійних правовідносин в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Кривий Ріг, 2020. 19 с.

17. Додіна Є. Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2001. 176 с.

18. Про об'єднання громадян: Закон від 16.06.1992 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12#Text>.

19. Загальна декларація прав людини 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. С. 3103.

20. Додіна Є. Є. Загальна декларація прав людини щодо захисту прав у релігійній сфері. *Митна справа*. 2008. № 1 (55). С. 85–88.

21. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон від 23.04.1991 р. № 987-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>